

Lineáris kódok

Definíció.

Legyen $S = \mathbb{F}_q$. Ekkor S^n az $\mathbb{F}_q$ test feletti vektortér. K *lineáris kód*, ha K az S^n k -dimenziós altere. $[n, k]_q$ vagy $[n, k, d]_q$.

Jelölések:

$\underline{u} \in \mathbb{F}_q^n$ esetén $\underline{u}$ oszlopvektor, $\underline{u}^T$ sorvektor. $W_q^{(n, k)}$ az n dimenziós tér k -dimenziós altere.

3. tétel.

Legyen K $[n, k, d]$ kód ($k \geq 1$). Ekkor $d(K) = w(K)$

Bizonyítás.

◆ Legyen $d = d(K)$, $w = w(K)$. Ekkor $\exists \underline{u}, \underline{v} \in K$, melyre $d(\underline{u}, \underline{v}) = d$.

A kód lineáris, így a két vektor különbsége is kódszó:

$$\underline{u} - \underline{v} = \underline{u}_1 \in K.$$

$w(\underline{u}_1) = d$, így van d súlyú vektor K -ban, ezért $w \leq d$.

◆ $w = w(K)$ miatt $\exists \underline{u} \in K$: $w(\underline{u}) = w$, $d(\underline{u}, 0) = w$, ezért $d \leq w$.

$\Rightarrow d = w$
2007. május 31.

Definíció.

$\underline{a}, \underline{b} \in \mathbf{F}_q^n$ skalár (belső) szorzata $(\underline{a}, \underline{b}) = \underline{a}^T \underline{b} = \sum_{i=1}^n a_i \cdot b_i$

$\underline{a}$ és $\underline{b}$ ortogonálisak, ha $(\underline{a}, \underline{b})=0$.

$\underline{a}$ önortogonális, ha $(\underline{a}, \underline{a})=0$.

$W_q^{(n,k)}$ ortogonális altere $\mathbf{F}_q^n$ mindazon vektorainak a halmaza,
melyek $W_q^{(n,k)}$ minden vektorára merőlegesek: $W_q^{(n,k)\perp}$

4. tétel.

◆ $W_q^{(n,k)\perp}$ az $\mathbf{F}_q^n$ $(n-k)$ -dimenziós altere.

◆ $\left(W_q^{(n,k)\perp}\right)^\perp = W_q^{(n,k)}$

Definíció.

Legyen $W_q^{(n,k)}$ $[n,k]$ kód ($n > k$). A kód *generátormátrixa* a

$W_q^{(n,k)}$ egy bázisának elemeiből, mint sorvektorokból álló G mátrix.

A kód (*paritás-ellenőrző mátrixa* a $W_q^{(n,k)\perp}$ egy bázisának elemeiből, mint sorvektorokból álló H mátrix.

Megjegyzés.

Egy kódnak általában több generátormátrixa és több paritásellenőrző mátrixa is lehet.

5. tétel.

Legyen az F_q fölötti $[n,k]$ kód generátormátrixa G , ellenőrző mátrixa H .

1. Ekkor G ($k \times n$)-es, k rangú, H ($(n-k) \times n$)-es, $n-k$ rangú F_q fölötti mátrix.
2. $H \cdot G^T = 0$.
3. $\underline{v} \in \mathbf{F}_q^n$ akkor és csak akkor kódszó, ha $H \cdot \underline{v} = 0$.

Bizonyítás.

1. G ($k \times n$)-es, k rangú, H ($(n-k) \times n$)-es, $n-k$ rangú mátrix: Következménye a definíciónak.
2. $H \cdot G^T = 0$:

A szorzás során H egy-egy sorának a skalárszorzatát képezzük G egy-egy sorával. Minden skalárszorzat eredménye 0, mert H sorvektorai merőlegesek G minden egyes sorvektorára. A $H \cdot G^T$ szorzat egy csupa 0-ból álló $(n-k) \times k$ méretű mátrix.

3. Legyen $\underline{v} \in \mathbf{F}_q^n$ kódszó. Ekkor merőleges H minden sorára, tehát $H \cdot \underline{v}$ eredménye $(n-k)$ elemű nullvektor.

Fordítva: Ha $\underline{v} \in \mathbf{F}_q^n$ nem kódszó, akkor nem merőleges H minden sorára, s így a $H \cdot \underline{v}$ szorzat eredménye sem nullvektor.

Kódolás lineáris kóddal:

Legyen K $[n,k]_q$ kód. A kódszavak az n dimenziós tér k dimenziós alterének szavai, és az alter bármely bázisa alkalmas generátormátrix képzésére.

Közleményszavakhoz kódszavakat rendelünk:

egy rögzített G generátormátrixszal dolgozunk. A közleményszavak k hosszú vektorok, az $\mathbf{F}_q^k$ elemei.

$\underline{u} \in \mathbf{F}_q^k$ egy lehetséges közleményszó és $\underline{u}^T \cdot G = \underline{v}^T$.

$\underline{v} \in \mathbf{F}_q^n$ vektor az $\underline{u}$ kódja.

A kódolás sémája:

közleményszavak $\rightarrow$ kódszavak

$$\mathbf{F}_q^k \rightarrow \mathbf{F}_q^n$$

$$\underline{u} \in \mathbf{F}_q^k \quad \underline{u}^T \cdot G = \underline{v}^T \quad \underline{v} \in \mathbf{F}_q^n$$

$$\underline{u} \rightarrow \underline{v}$$

8. példa.

- ◆ Az 6. példa kétszeres ismétlés kódja lineáris kód, generátormátrixa $G=(I_k \ I_k)$. (I_k $k \times k$ méretű egységmátrix)
- ◆ A háromszoros ismétlés kódja szintén lineáris, generátormátrixa $G=(I_k \ I_k \ I_k)$.
- ◆ Hasonlóan lineáris a paritásellenőrző kód is, generátormátrixa $G=(I_k \ I)$. (I csupa 1-esből álló oszlopvektor.)

9. példa.

Az alábbi kódok esetében állapítsuk meg a minimális távolságot, a hibajelző, illetve hibajavító képességet, valamint azt, hogy melyik lineáris, a lineárisoknak pedig adjuk meg a generátormátrixát.

- a. Legyen $k=3$, $n=4$, és az üzenetekhez az alábbi szabállyal rendeljük hozzá a kódszavakat.

$$(\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3) \rightarrow (\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 + 1)$$

$d=2$, mert ha az üzenetben egy jelet megváltoztatunk, a kódszóban két jel változik.

$d-1=1$ hibajelző és $\left\lfloor \frac{d-1}{2} \right\rfloor = 0$ hibajavító.

A kód nem lineáris, mert például a $\underline{0}$ vektor nem kódszó.

b. Legyen $k=3$, $n=5$, és az üzenetekhez az alábbi szabállyal rendeljük hozzá a kódszavakat.

$$(\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3) \rightarrow (\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_1, \alpha_2 + \alpha_3)$$

$d=2$, mert ha az üzenetben egy jelet megváltoztatunk, a kódszóban két jelel változik.

→ $d-1=1$ hibajelző

$$\left\lfloor \frac{d-1}{2} \right\rfloor = 0 \text{ hibajavító.}$$

A kód lineáris

$$G = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

c. $k=3$, $n=5$, és az üzenetekhez az alábbi szabállyal rendeljük hozzá a kódszavakat.

$$(\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3) \rightarrow (\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_1, \max(\alpha_2, \alpha_3))$$

$d=1$, mert van egymástól 1 távolságra lévő két kódszó.

Például $(1\ 0\ 1\ 1\ 1)$ és $(1\ 1\ 1\ 1\ 1)$.

A kód $d-1=0$ hibajelző és 0 hibajavító.

A kód nem lineáris, mert van két olyan kódszó, amelyek összege nem kódszó, s így az összeadás (valamint a kivonás is) kivezet a kódszavak halmazából.

Például $\underline{u}_1^T = (1\ 1\ 0\ 1\ 1)$ és $\underline{u}_2^T = (1\ 0\ 1\ 1\ 1)$ kódszavak, de $\underline{u}_1^T + \underline{u}_2^T = (0\ 1\ 1\ 0\ 0)$ nem kódszó.

6. tétel.

Ha egy $[n,k]$ kód generátormátrixa $G = \begin{pmatrix} I_k & P \\ \hline & \end{pmatrix}$
 $k \times n$ $k \times (n-k)$

alakú, akkor a $H = \begin{pmatrix} -P^T & I_{n-k} \\ \hline & \end{pmatrix}$ mátrix a kód ellenőrző mátrixa.
 $(n-k) \times n$ $(n-k) \times k$

(P tetszőleges mátrix .)

Bizonyítás.

Elég belátnunk azt, hogy $H \cdot G^T = 0$. Blokkonkénti szorzással a következőt kapjuk:

$$\begin{pmatrix} -P^T & I_{n-k} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} I_k \\ P^T \end{pmatrix} = -P^T + P^T = 0$$

Megjegyzés.

Hasonlóan igaz az is, hogy ha egy $[n,k]$ kód ellenőrző mátrixa $H = \begin{pmatrix} I_{n-k} & R \\ \hline & \end{pmatrix}$ alakú, ahol R tetszőleges $((n-k) \times k)$ méretű mátrix, akkor a $G = \begin{pmatrix} -R^T & I_k \\ \hline & \end{pmatrix}$ mátrix megfelel generátormátrixnak. A kételemű test fölött $-P$ helyett P is írható, mert F_2 -ben $1 = -1$.

10. példa.

Adjuk meg a 9. példában szereplő lineáris kód ellenőrző mátrixát a

$$G = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

generátormátrix felhasználásával.

Az előző tételt alkalmazzuk.

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

7. tétel.

Egy $[n,k,d]$ kód H ellenőrző mátrixában van d lineárisan összefüggő oszlop, de bármely d -nél kevesebb oszlop lineárisan független.

Bizonyítás.

- ◆ Egy $[n,k,d]$ kód H ellenőrző mátrixában van d lineárisan összefüggő oszlop: a következő módon lehet ilyet találni:
 $d=d(K)=w(K)$ miatt $\exists \underline{u} \in K: w(\underline{u})=d$.
 $\underline{u}$ –ban d helyen nem nulla érték áll, a többi helyen nulla.
 $H \cdot \underline{u} = 0$: H oszlopainak vesszük a lineáris kombinációit, és $\underline{u}$ elemei az együtthatók.

A lineáris kombinációban pontosan d számú együttható különbözik nullától. A megfelelő d oszlop H -ban lineárisan összefüggő.

- ◆ H-ban bármely d -nél kevesebb oszlop lineárisan független:
Legyen $0 < d_1 < d$ és tegyük fel, hogy H-ban van d_1 összefüggő oszlop. Így van H oszlopainak olyan lineáris kombinációja, amelyben ez a d_1 oszlop nem mind nullával szorzódik, a többi együttható azonban mind nulla, s az eredmény a nullvektor.

Az együtthatókból készítsünk egy $\underline{u}_1$ vektort.

Egyrészt $H \cdot \underline{u}_1 = 0$, emiatt $\underline{u}_1$ kódvektor.

Másrészt $w(\underline{u}_1) = d_1$, így a kód súlya és ezzel együtt a távolsága kisebb lenne d -nél, ami ellentmondás. ↗

Beláttuk, hogy minden d -nél kevesebb oszlop lineárisan független H-ban.

11. példa.

Adjuk meg a 10. példában szereplő lineáris kód

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

ellenőrző mátrixának segítségével a kód távolságát és hibajelző, valamint hibajavító képességét.

Az ellenőrző mátrixban van két összefüggő oszlop (a 2. és a 3.), bármely oszlop önmagában lineárisan független (nem szerepel köztük a nullvektor),
Így $d=2$, 1-hibajelző és 0-hibajavító a kód.

(Más megfontolással a 7.b példában ugyanezt kaptuk.)

8. tétel. (Singleton korlát)

$[n,k,d]$ kódban $d \leq n-k+1$.

Bizonyítás.

H rangja $n-k$, emiatt H -ban a független oszlopok száma $\leq n-k$.

Előző tétel szerint H -ban bármelyik $d-1$ oszlop lineárisan független. Így

$$d-1 \leq n-k$$

$$d \leq n-k+1$$

Definíció.

Az $[n,k,d]$ kód *maximális távolságú*, ha $d=n-k+1$.

Jelölése: MDS kód. (S: szeparábilis).

13. példa.

Egy bináris kód generátormátrixa G . Adjuk meg a kód paritásellenőrző mátrixát és a távolságát.

$$G = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

Bázistranszformáció a sorvektorokon: ugyanannak az altérnek másik bázisát kapjuk, ugyanaz a mátrix lehet az ellenőrző mátrix. Az 1. sort adjuk a 2.-hoz.

$$G_1 = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 \end{pmatrix} \quad \begin{matrix} 4-1-3-2 \text{ permutáció} \\ \\ \\ \end{matrix} \quad G_2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$
$$H_2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

2-3-1-4 permutáció

$$H_1 = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = H$$

$$H_1 = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = H$$

A kód távolsága $d=2$, mert H -ban van két összefüggő oszlop (3. 7.), de mindegyik oszlop önmagában független.